

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

ויקהל

(חלק טז — שיחה ג)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2022

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

ויקהל ג

– ולבאר שכוונת „וקומה ברוחב חמש אמות לעמת קלעי החצר“ היא, שגובה „מסך שער החצר“ הי’ „חמש אמות“ יותר („למעלה“) מקלעי החצר; ומדוע פירש „לעמת“ – „כמדת“, אשר „אין לו חבר“ בכתוב?⁶

יתירה מזו: פירוש זה לכאורה מתקבל בהמשך הכתוב יותר מן הפירוש „כמדת“. לפי פירוש „סמוך . . למעלה“ מובן הצורך בהוספת התיבות „לעמת קלעי החצר“ – להודיע מהו גובה מסך שער החצר („חמש אמות“ יותר מן הקלעים); אבל לפי הפירוש „כמדת“, אשר המסך הי’ שוה במדתו לקלעי החצר, נמצא שהתיבות „לעמת קלעי החצר“ מיותרות – שהרי כבר נאמר לעיל בפירוש „וקומה ברוחב חמש אמות“ – וא”כ מה מוסיף לנו פרט זה שהם „כמדת קלעי החצר“?

ג. קושיא זו מתחזקת לפי פירוש רש”י לעיל – ובהקדים: מצינו שנחלקו ר’ יהודה ור’ יוסי בנוגע לגובה המזבח: ר’ יהודה אומר שהכתוב⁸ „ושלש אמות קומתו“ הוא –

(6) משא”כ בנ”ך – ראה פרש”י יחזקאל מה, ו (וראה ג”כ פרש”י שם מת, יג). וראה מצודות יחזקאל א. כ. ועוד
וצע”ק ברא”ם כאן „לא לנכחם ולנגדם כמו לעמת העצה וקול האופנים לעומתם“, שהרי רש”י מפרש „לעמת העצה“ – „למעלה“, כנ”ל בפנים (דלא כברד”ק בס’ השרשים (ע’ עמת) שמפרש „לעמת העצה“ – „לנכח העצה“).
(7) זבחים נט, ב.
(8) תרומה כז, א.

א. בפירושו על הפסוקי¹ „ומסך שער החצר גו’ ועשרים אמה ארך וקומה ברחב חמש אמות לעמת קלעי החצר“ העתיק רש”י את התיבות „לעמת קלעי החצר“ ופירש: „כמדת קלעי החצר“.

ובביאור כוונתו כתבו מפרשים², שבא ללמדנו שפירוש תיבת „לעמת“ אינו – כפי שהיא מתפרשת בדרך כלל – „כנגד“³, מפני שכאן אי אפשר לפרש כן (שהרי „שער החצר“ לא הי’ „כנגד“ קלעי החצר, אלא בצדם), אלא „לעמת“ כאן פירושו „כמדת“.

אבל צריך להביין: אם כוונת רש”י רק לפרש את תיבת „לעמת“, מדוע העתיק מן הפסוק גם את התיבות „קלעי החצר“ – ואף שב וחזר עליהן בגוף פירושו „כמדת“ קלעי החצר – והי’ לו לומר בקיצור: „לעמת – כמדת“?

ב. גם אינו מובן:

ישנם עוד מקומות בכתוב שבהם אי אפשר לפרש תיבת „לעמת“, כנגד – (א) „לעמת מחברתו“ (בפרשת תצוה⁴), (ב) „לעמת העצה“ (בפרשת ויקרא⁵) – ושם פירש רש”י: „סמוך . . למעלה“, „למעלה“;

ועפ”ז הרי הי’ לרש”י לפרש כן גם כאן: „לעמת“ – „סמוך . . למעלה“

(1) פרשתנו לה, יח.
(2) ראה רא”ם, גו”א וספר זכרון כאן.
(3) ראה גם פרש”י תרומה כה, כז.
(4) כח, כז.
(5) ג, ט.

אמות יותר מהקלעים, שלדעת ר' יוסי היו ט"ו אמות, כנ"ל).

ונמצא, שלדעת ר' יוסי (לפי פירוש התוספות) פירוש „לעמת קלעי החצר“ הוא – למעלה מ„קלעי החצר“¹⁵;

ומאחר ש(לעיל) בפרשת תרומה⁸ הביא רש"י את ב' הדעות דר' יהודה ודר' יוסי, הרי לפי זה ה' לו להביא גם כאן, בפירושו על „לעמת קלעי החצר“, את הפירוש ב„לעמת קלעי החצר“ – „סמוך . . למעלה“ (לא רק להיותו מתאים יותר בלשון הכתוב כנ"ל, אלא) מפני שהוא מתאים לדעת ר' יוסי (שהביאה רש"י)¹⁶.

ד. אבל באמת אין זו קושיא, מפני שכל שקלא־וטריא זו אין לה מקום לפי דרך רש"י ע"פ פשוטו של מקרא:

בפסוק (בסוף פרשת תרומה)¹⁷ „אֲרַךְ הַחֹצֵר גו' וְקוּמָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת“ פירש רש"י: „וקומה חמש אמות, גובה מחיצות החצר והוא רוחב הקלעים“. והיינו, שאף שבשיעור המזבח הביא רש"י גם את דעת ר' יוסי („גבהו פי

„דברים ככתבן“, ואילו ר' יוסי לומד (בגזירה שוה „רבוע“ „רבוע“) ממזבח הפנימי⁹ – „מה להלן גובהו פי שנים כארכו אף כאן פי שנים כארכו“ – שגובה המזבח ה' עשר אמות.

ואיתא בגמרא¹⁰: „אמר לי ר' יהודה . . אפשר כהן עומד על גב המזבח ועבודה בידו וכל העם רואין אותו מבחוץ“ (שאם גובה המזבח הוא עשר אמות, הרי הוא גבוה יותר מקלעי החצר, שגבהם חמש אמות); והשיב לו ר' יוסי שלדעתו ה' גובה הקלעים ט"ו אמות.

והנה בגמרא בעירובין¹¹ מבואר, ששיעור פתח (לדעת רבנן) הוא „עשרים אמה (גובה) ברוחב עשר“. ומקשינן¹²: „לילפו מפתח שער החצר . . מה להלן חמש ברוחב עשרים אף כאן חמש ברוחב עשרים“, ומתרץ בגמרא (בתירוץ הב') – לגירסת התוספות¹³: „קלעים ט"ו אמה וכי כתיב וקומה ברוחב ה' אמות משפת קלעים ולמעלה“. ומבואר בתוספות, שקושיית הגמרא היא על שיעור כ' אמה של גובה הפתח (שמפתח החצר חזינן ששיעור גובה הפתח הוא רק „חמש אמות“), והחידוש בתירוץ הגמרא הוא, שגם פתח החצר ה' בגובה כ' אמות¹⁴, ומה שכתוב „וקומה ברוחב חמש אמות“ היינו „משפת קלעים ולמעלה“ (ה')

(9) תצוה ל, ב.

(10) זבחים שם.

(11) בתחילתו.

(12) שם ב, ב.

(13) זבחים שם ד"ה ואומר. ולהעיר מגירסת

רש"י בלישנא קמא עירובין שם.

(14) וכן נקט להלכה במעשה חושב פ"ה, ז.

(15) ראה גם פי' המלבי"ם ס"פ תרומה.

(16) אף שבעירובין שם מסיק רש"י שקושיית הגמרא היא מרוחב הפתח וגריס במסקנא „ההוא משפת מזבח ולמעלה“ (דלא כפי' התוס' הנ"ל) – מ"מ, מצד פירוש הכתובים מתאים יותר לפרש כפי' התוס' ד„וקומה ברוחב חמש אמות לעמת קלעי החצר“ פירושו – „חמש אמות“, משפת קלעים ולמעלה] מלפרש דמש"נ „וקומה גו' חמש אמות“ היינו „משפת מזבח ולמעלה“, שלא נזכר בקרא [אלא שבלא"ה צריך לפרש כן – לפי' התוס' * – מש"נ בס"פ תרומה „וקומה חמש אמות“ דהיינו „משפת מזבח ולמעלה“].

(17) שם, יח.

(* משא"כ להמבואר לקמן ס"ד בדעת רש"י.

צריך לפרש ששער החצר הי' חמש אמות גבוה יותר מקלעי החצר, כנ"ל?

ה. והביאור בזה:

פירושו של רש"י הוא על התיבות „לעמת קלעי החצר“, מאחר שלכאורה ג' תיבות אלו מיותרות: אפילו אם נפרש, כנ"ל, דהיינו „חמש אמות“ למעלה מן הקלעים, עדיין אינו מובן: מדוע הוצרך הכתוב להודיע את שיעור הקומה ע"י דיוק דלשון אריכתא „חמש אמות לעמת קלעי החצר“, בעת שהי' אפשר לכתוב בקיצור ובבירור: „קומה ברוחב עשר אמות“?

ולכן מבאר רש"י, שהכתוב כאן בא לתת טעם על זה שגובה מסך שער החצר הי' צריך להיות „חמש אמות“ (ולא יותר – כ„מסך פתח האהל“²⁰) – מפני שהמסך הי' מוכרח להיות „כמדת קלעי החצר“; והיינו, שהכתוב מדגיש, שהמסך בתוכנו (במטרתו – שוה ו) הוא חלק מן הקלעים ולכן גובהו צריך להיות בדיוק כגבהם.

446 ובזה מתורצת בדרך אגב הקושיא (ע"ד ההלכה) המובאת ברבותינו בעלי התוספות²¹: „אם לא היו גבוהים אלא חמש אמות א"כ לא הי' פתח השער גבוה כמו פתח היכל של בית עולמים“ (ולכן פירשו שם, שהקלעים דצד המזרח (וממילא גם פתח החצר) היו בגובה כ' אמה²²).

אבל לפי דרכו של רש"י (ע"פ פשוטו של מקרא) קושיא מעיקרא

שנים כארכו), אעפ"כ, בנוגע ל„גובה מחיצות החצר“ כתב באופן סתמי שהי' „חמש אמות“.

ובהכרח לומר, שע"פ דרך הפשט, אפילו לפי הפירוש שגובה המזבח הי' י' אמות¹⁸, הנה „גובה מחיצות החצר“ הי' (רק), „חמש אמות“¹⁹ – והטעם מובן בפשטות: אין הכרח בדרך הפשט שישנו איסור לראות את הכהן בשעת עבודתו על המזבח; ולכן יש לפרש „וקומה חמש אמות“ כפשוטו (ודלא כפירושו ע"פ דרך לימוד הגמרא – לדעת ר' יוסי – דהיינו „משפת המזבח ולמעלה“).

וממילא מובן, שגם בנוגע לגובה שער החצר אפשר לומר, שע"ד הפשט הי' רק חמש אמות לכל הפירושים¹⁹ (אפילו לפי הפירוש שקומת המזבח היא י' אמות).

אבל עדיין קשה: הן אמת, שמצד תוכן הענין הנה ע"ד הפשט אין הכרח לומר שלדעת ר' יוסי גובה שער החצר הי' יותר מ„חמש אמות“ – אבל מצד לשון הכתוב („לעמת קלעי החצר“) הי'

18) ההכרח לזה ע"ד הפשט – כי תיבת „רבוץ“ מיותרת, שהרי כבר נאמר לפני „חמש אמות ארך וחמש אמות רוחב“; ועד"ז מש"ג (תצוה ל ב) במזבח הפנימי „אמה ארכו ואמה רחבו (ואח"כ) רבוע גו" [מש"א"כ מש"ג (שם כת, טז) אצל החושן „רבוע יהי גו' (ואח"כ) זרת ארכו וזרת רחבו“].

19) ולהעיר, שבברייתא דמלאכת המשכן (פ"ה) סתם דגובה הקלעים, וכן דפתח החצר, היא רק חמש אמות, אף שפסק (שם ספ"א) כר' יוסי שגובה המזבח י' אמות. [וגם בהביאו דברי ר' יוסי לפני (רפי"א) גריס (רק) „מה משכן עשר אמות אף מזבח עשר אמות“ בלי הסיום (שבש"ס) ובחים נט, סע"ב) „קלעים ט"ו“. וראה תוד"ה (ואומר שם)].

20) תרומה כו, לו. וברש"י שם: י' אמות.

21) ס"פ תרומה.

22) ולהעיר ג"כ מלישנא קמא שבפרש"י עירובין שם.

ענין בפני עצמו – סגירה (ללא הדלת הי' חלל פתוח תמיד, והדלת סותמת את החלל).

והנפקא-מינה לדינא בין שתי ההגדרות היא לגבי חיוב מזוזה: אם נאמר שהדלת היא חלק מן השער וענינה הוא פתיחה, מסתבר, שחיוב מזוזה (שחל על מקום הכניסה²⁸ (והיציאה²⁹) דהבית) חל רק כאשר הפתח הוא באופנו הרגיל והשלם – כאשר יש בו דלת – מפני ש(פתיחת) הדלת יוצרת את אפשרות הכניסה לבית;

447 אבל אם נאמר, שגדר הדלת הוא לסתום את חלל הפתח, אין מקום לומר שחיוב המזוזה בפתח ושער הבית (מקום הכניסה והיציאה) יהי' תלוי בדלת, שענינה הוא למנוע כניסה ויציאה.

ז. ומכאן נוכל ללמוד את שיטת רש"י בפירושו על התורה (ע"פ פשוטו של מקרא) בענין זה: לדעת רש"י „מסך שער החצר“ הי' מוכרח להיות „כמדת קלעי החצר“, וכנ"ל, כי במהותו הוא חלק מן הקלעים; והיינו, שכשם שהקלעים ענינם סתימה³⁰, כך גם „מסך שער החצר“ ענינו (לא חלק מן הפתח (שער) החצר³¹, אלא) סתימה, וכשמו „מסך“, אשר הוא „לשון מגין“³².

(28) „ביתך“ – „דרך ביאתך“ (יומא יא, ב. וש"נ).

(29) ראה זח"ג (רסג, ב): פקודא למיקבע ב"נ מזוזה לתרעי' למהוי כל ב"נ נטיר מעם קב"ה כד נפיק וכד עייל ורוא ה' ישמור צאתך ובוך מעתה ועד עולם. שו"ע יו"ד סו"ס רפה: ה' ישמור צאתי וגו'.

(30) ראה פרש"י תרומה (שם, יג): לא היו סתומים כולם בקלעים כו'.

(31) במדבר ג, כו. נשא ד, כו.

(32) פרש"י תרומה כו, לו.

ליתא, מאחר שהכתוב גופא מבאר זאת ע"י ההוספה „לעמת קלעי החצר“: מסך שער החצר הי' „חלק“ מקלעי החצר – ללא ציון צד מסוים, היינו שבכל החצר היו הקלעים (בגובה) שווה וממילא גם לשער לא הי' גדר של פתח ממש כפתח ההיכל²³.

ו. החידוש בענין הנ"ל – אשר „מסך שער החצר“ בתוכנו הוא חלק מן הקלעים – יובן ביתר ביאור לפי הסבר במחלוקת הראשונים בנוגע לחיוב מזוזה:

בין התנאים המחייבים בית בקביעת מזוזה, מנה הרמב"ם²⁴: „והיה לו דלתות“. אבל דעת הראב"ד²⁵, וכן היא דעת עוד ראשונים²⁶, שגם פתח ללא דלת מחייב במזוזה.

ובהסבר מחלוקתם יש לומר, שהדבר תלוי בביאור גדר דלת: (א) דלת היא חלק מן השער, אשר ענינו הוא פתיחה – כניסה ויציאה²⁷; (ב) דלת היא

(23) וזוה יתוסף ביאור ג"כ בפרש"י ס"פ תרומה (שם, יח) „ואדניהם נחושת – להביא אדני המסך שלא תאמר לא נאמרו אדני נחושת אלא לעמודי הקלעים וכו'“.

(24) הל' מזוזה רפ"ו. וראה גם שם סה"ה.

(25) הל' מזוזה שם.

(26) רא"ש הל' מזוזה ס"ח. וראה ב"י יו"ד

סרפ"ו (ד"ה בית שאינו מקורה (הב)).

(27) כי בלי דלת לא נקרא „שער“, כ"א „פתח“ (תשובת הרמב"ם – נעתקה בכס"מ הל' מזוזה שם ה"ה. ב"י שם). בסגנון אחר: „שער“ הוא חלק מן הבית (חלק המשמש גם לכניסה ויציאה); פתח (בלי דלת) הוא רק חלל – פרצה בהכותל (היפך דכותל הבית). וראה צפע"נ מהדו"ת (ו, רע"ב): דבלא דלתות אין עליו שם בית. . . דצורת הבית הוא נשלם בהדלתות. . . ולכך ס"ל לרבינו ז"ל לקמן בהל' מזוזה דבית בלא דלתות פטור מן המזוזה כו'.

העלם זה (ב) המלכות ממשיכה ומגלה את אור האצילות לעולמות התחתונים (ומצד זה היא נקראת, „ארץ“)³⁷.

וכאן עולה השאלה: מהו עיקר ספירת המלכות – ענין ההעלם או ענין הגילוי שבה ועל ידה?³⁸

והמענה לפי פירוש רש"י: „לעמת קלעי החצר – כמדת קלעי החצר“: מצד (הלימוד ד) עולם הפשט – עולם העשר³⁹ – המסך⁴⁰ (וה„דלת“) דספירת המלכות ענינו כענין הקלעים – העלם וסתימה:

בעולמות בריאה ויצירה, אף שגם בהם פועל ההעלם דספירת המלכות – ולכן אין האור האלקי מאיר בהם בגילוי כל כך כהארתו באצילות, עולם האחדות – אעפ"כ, נמשך בהם ענין של גילוי אלקות; ולכן עולם הבריאה רובו טוב, ועולם היצירה הוא עכ"פ מחצה על מחצה.⁴¹

אבל עולם העשי' ענינו העלם לגמרי. זהו „עולם הקליפות וסטרא אחרא“⁴², „כל מעשה עולם הזה קשים ורעים והרשעים גוברים בו“⁴³ – ולכן מורגשת בעולם העשי' (עולם הפשט) בעיקר פעולת ההעלם של המלכות.⁴⁴

ומזה מובן גם בנוגע לגדר דלת (אשר „מסך שער החצר“ הוא במקום דלת, כמבואר בתשובת ר' אברהם בן הרמב"ם³³), שלפי שיטת רש"י דלת ענינה סגירה (ולא פתיחה)³⁴.

והרי זה מתאים גם לשיטת רש"י בפירושו על הש"ס³⁵, שפתח בלי דלת מחוייב במזוזה (וכמבואר לעיל בהסברת השיטה, שדלת אינה חלק מהפתח).

ח. השאלה הנ"ל בגדר דלת בחלק ההלכה שבתורה, קיימת גם בנוגע לענין הדלת כפי שהוא מבואר בחלק הסוד שבתורה:

„דלת“, בפנימיות העיניים, קאי על ספירת המלכות³⁶ – מפני שספירת המלכות היא הממוצע בין עולם האצילות לעולמות שלמטה מאצילות (ובכלל – בין כל עולם לעולם שלמטה ממנו) – ובספירת המלכות ישנם ב' עיניים: א) המלכות מעלימה על הספירות שלמעלה ממנה (ומצד העלם זה דמלכות היא נקראת „ים“); וע"י

(33) ברכת אברהם סמ"א (אלא ששם קאי לשיטת הרמב"ם). ובביאור הרי"ף פערלא לסהמ"צ רס"ג מ"ע ח' (ובמילואים ס"ג) הרבה להשיב על תשובת הרמב"ם ור"א בן הרמב"ם, עיי"ש.

(34) עייג"כ פרש"י וירא יט, ט"א: „הדלת – דלת השובבת לנעול ולפתוח. פתח – הוא החלל שבו נכנסין ויוצאין“.

(35) בסוגיא דמנחות לג, א (ריש גלותא כו"ו) – מדמפרש „תלי דשי' ברישא“ דקאי על ה„סיפין“, ולדעת הרמב"ם צריך לקבוע תחילה (לא רק ה„סיפין“, אלא גם הדלת. ראה תשובת הרמב"ם שם – כמפורש בב"י (י"ד שם): וכיון שרש"י וכו' חולקים עליו כו'. ולהעיר, דבצפצ"נ הרמב"ם שם ציין לשבת לב, ב. והרי רש"י מפרש שם: „כמחותר, שאין לה פצימין כו“.

(36) מאו"א וקה"י בערכו.

(37) לקו"ת צו יד, ב. ובכ"מ.

(38) ועיין בזה (בנוגע ב' העיניים בדלת) אוה"ת חנוכה שכה, ב. המשך תערי"ב פקי"ב.

(39) נסמן לעיל ע' 247 הערה 49.

(40) והרי גם מסך ענינו ההעלם דמלכות – ראה אוה"ת שם: והוא ענין המסך כו'.

(41) ע"ח שמ"ח רפ"ג. וראה שם שמ"ז פ"ד ובהגהה.

(42) תניא פ"ו.

(43) תניא שם ופכ"ד – מע"ח שער מ"ב ספ"ד.

(44) ראה סידור שער המילה (קמה), סע"ג.

קמט, ב. אוה"ת לך (כרך ד') תשיט, א.

„ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו
כי פי הוי' דיבר“⁴⁸.

יו"ד. ענין זה הוא דוגמא נוספת
להפלאה שבפירוש רש"י על התורה,
אשר מפירוש רש"י קצר, שבהשקפה
ראשונה נראה כתרגום פשוט, אפשר
להראות ולגלות

[לא רק כיצד בפירוש זה בולט
הכלל (שרש"י עצמו קבע⁴⁹) „ואני לא
באתי אלא לפשוטו של מקרא“, אלא
יחד עם זה גם]

אשר בפירוש רש"י ישנם „ענינים
מופלאים“⁵⁰ גם בענינים הנוגעים
לפסקי הלכה, ואשר פירוש זה על
התורה הוא בהתאם לשיטת רש"י
בפירושו על הש"ס; וכן ההתאמה
בין הענינים ע"ד הפשט וההלכה
לענינים אלו כפי שהם מתבארים
בקבלה ובחסידות.

(משיחת ש"פ ויקהל תשכ"ה)

ט. אבל תכלית הכונה הרי היא
לבטל את ההעלם, שיהי' גילוי אלקות
למטה –

ולכן לא נאמר בתורה בפירוש
„כמדת קלעי החצר“, אלא „לעמדת
קלעי החצר“ – אשר פירוש „לעמת“
אינו ששני הדברים שוים ממש, אלא
רק מעין ודוגמא (ע"ד הלשון בנוגע
לקדושה וקליפות: „זה לעמדת זה“⁴⁵);

והיינו, ש„מסך שער החצר“ אינו
ממש כמו הקלעים, שענינם הפסק
והעלם קבוע (ומוחלט), אלא התורה
נותנת כח לשנות ולהפוך את המסך,
שיהי' ענין של פתיחה וגילוי;

עד שתיעשה הפתיחה כ„פתחו של
אולם“, אשר „לא היו בו דלתות“⁴⁶
שתמיד הי' פתוח⁴⁷ – שיהי' הגילוי
בתמידות (בתכלית) ללא כל העלמות,

(48) ישע"י מ, ה. וראה תניא פל"ו.

(49) בראשית ג, ח. שם, כד.

(50) לשון השל"ה במס' שבועות שלו (קפא,

א).

(45) קהלת ז, יד.

(46) מדות פ"ב מ"ג.

(47) לקו"ת שה"ש לה, רע"א. הובא באוה"ת

חנוכה שם.

